

Kort om Fornsigtuna

av David Damell

Invid Signhildsbergs herrgård i Håtuna socken i Uppland finns ett omfattande fornlämningsområde bestående av stora husgrundsterrasser, en gravhögsliknande kulle benämnd "Signhildsbur" samt några mindre gravfält. Namnet Signhildsberg fick platsen i samband med att den nuvarande herrgården uppfördes på 1670-talet. Tidigare hette platsen Fornsigtuna och finns omnämnd redan i ett påvebrev från slutet av 1100-talet. Att namnet Signhild kommit att knytas till platsen beror på att de lärde under 1600-talet gärna ville förlägga händelserna i den tragiska sagan om Habor och Signhild till just detta område. Signhildsberg har länge intresserat arkeologerna, men det var först efter omfattande märkröjningar i slutet av 70-talet, på initiativ av dåvarande länsantikvariern Alf Nordström, som man klart fick en uppfattning om platsens karaktär. Ett av Upplands finaste husgrundsområden trädde fram ur buskagen. Det stod på en gång klart att platsen måste dokumenteras. Först var fornminnesinventeringen på plats och beskrev området. Därpå följde en kartering, genomförd av Gerhard Winberg och Rolf Rydén. Karteringen utfördes hösten 1983 och våren 1984. Den är ännu ej helt slutförd. Under 1983 aktualiserades också frågan om en provundersökning av området, bl.a. föranledd av ett erbjudande från Upplands-Bro hembygdsförening att ställa upp med frivilliga för arbetets genomförande. Nu har också provundersökningen genomförts under veckan 10—14 sept. Hembygdsfolk från Upplands-Bro, Håtuna, Valentuna, Täby, Nacka och Åkersberga har varit med. Utan deras hjälp hade förresten det hela ej blivit av. Alf Nordström har också varit med för att med råd och dåd hjälpa till i sökandet efter Fornsigtuna.

Målet för provundersökningen var tämli-

Fornlämningsområdet Fornsigtuna domineras av terrasser där man kan förvänta sig finna bebyggelserester. Foto: Kjell Nilsson.

gen enkelt. Först och främst en fosfatkartering för att fastställa fornminnesområdets omfattning och om möjligt bosättningsintensitet. Ett andra syfte var att få fram dateringar på bosättningen genom undersökningar i terrasserna och därvid självfallet även skapa sig en uppfattning om eventuella aktiviteter i området. Ett tredje syfte har varit att kontrollera vilken funktion kullen "Signhildsbur" haft. Har det varit en gravhög eller har det funnits ett befästningstorn på kullens topp? Anläggningen är nämligen avplanad. På de första frågorna har vi förstås ännu ej fått svar. Fosfatproverna måste analyseras och kol från husgrundsterrasserna måste C 14-dateras. Allt detta tar tid. Det bör dock påpekas, att vi vid undersökningen, som gjordes i form av några små provschakt, kunde säkra nödvändigt provmaterial. Fynd gjordes också i framför allt en av terrasserna. Här framkom keramik,

spikar, nitar, beslag m m av klart förhistorisk karaktär. I en andra terrass framkom nästan inget. Kanske de två anläggningarna haft olika funktion.

På den mest dominerande terrassen i området, belägen rätt nära "Signhildsbur" kunde ett kraftigt väggfundament följt av en kullerstensläggning framprepareras. Tyvärr gjordes här inga fynd som närmare kan tidfästa anläggningen. Att här stått en stor byggnad, kanske med kullerstensgolv, vågar man dock anta. Schakten på "Signhildsbur" visade till att börja med inga spår av konstruktionsdetaljer, varför vi till sist blev övertygade om att kullen nog var en gravhög. Men skam den som ger sig. I hållande regn kunde vi strax före arbetsdagens slut torsdagen den 13 sept glädja oss åt resterna av en 1,5 m bred mur ca 2 m innanför avplaningskanten. Troligen är detta rester av ett fundament som kan ha uppburet ett trätorn, ett slags motteanläggning alltså (motte är en engelsk befästningsterm). Aldrig tidigare har en sådan blivit föremål för utgrävning i Sverige. Emellertid kunde undersökningen av murarna på kullens topp ej slutföras nu. Därför har vi bestämt att vi skall återkomma under ytterligare en vecka i juni 1985, då vi närmare kommer att studera anläggningens konstruktion och försöka få fram dateringar etc. En angelägen uppgift verkligen. Under undersökningens gång har intresset från såväl kollegor som massmedia varit strålände. TV har genom Dag Stålsjö gjort ett reportage om undersökningen som kommer att sändas i maj 1985. DN, Uppsala Nya m fl tidningar har gjort fina artiklar om undersökningen och fler lär komma, då våra analysresultat föreligger. Hoppas nu bara att Riksrevisionsverket lägger märke till våra ansträngningar att gräva med folket för folket. Till sist: Jag är näst intill helt säker på att det verkligen är Fornsigtuna vi nu stött på. Vad skulle det annars vara?

På Signhilds bur drogs ett provschakt vari framkom en del av ett golv. Foto: Kjell Nilsson.

Hembygdsvetaren Börje Sandén diskuterar med utgrävningsledaren David Damell samt några av "amatörarkeologerna" i samband med förra årets utgrävningar. I juni återkommer arkeologerna för att gräva ytterligare i markerna kring Signhildsberg/Fornsigtuna.

Foto: Per Grundström

Signhildsberg

Nya arkeologiska utgrävningar

Måndagen den 1 juni startar den femte omgången av de arkeologiska utgrävningarna vid Signhildsberg. I fyra veckor skall arkeologerna söka efter nya pusselbitar som kan bidra till att klara ut frågetecknen kring Fornsigstuna.

Utgrävningarna vid Signhildsberg/Fornsigtuna, beläget några kilometer öster om Håtuna, startade hösten 1985 och ledde fram till att ett par husgrundsterrasser kunde dateras, en till 300-talet och en annan till 700-talet.

Året därpå återvände arkeologerna för att undersöka den mäktiga kullen mitt i området – Signhilds kulle – som man först trodde var grunden för ett medeltida försvarstorn eller en stormansgrav. Men inga fynd gjordes som kunde bekräfta någon av dessa teorier.

– Nu pekar många tecken på att de äldsta delarna av denna imponerande konstruktion uppfördes redan på 200-talet, säger utgrävningsledaren David Damell. Från början har troligtvis kullen fungerat som en kult- och tingsplats för människor-

na i bygden där de samlats till fruktbarhetsriter samt för att diskutera brott och ägarförhållanden.

Betydande marknadsplats

Med tiden har Fornsigstuna fått en allt större betydelse som marknadsplats.

– Flera byggnader uppfördes för att hysa de fasta arrangemang som en sådan plats krävde, och så småningom – kanske någon gång på 600-talet la kronan beslag på Fornsigstuna. En kungsgård uppfördes för att utöva makt och få del av marknadsintäkterna, fortsätter David Damell.

I samband med förra årets utgrävningar förstärktes denna teori. Då undersöktes flera av de gamla husgrundsterrasserna, bl a en med måtten 9×25 meter.

– Huset som legat här hade en golvyta på 225 kvadratmeter och lär knappast ha fungerat som en vanlig bostad. Flera faktorer, framför allt byggnadens monumentala placering med utsikt över segelleden, för tankarna till någon slags regeringsbyggnad.

Fynd

De fynd som påträffats i samband med utgrävningarna består av bl a spikar, ben-

rester, keramik, kol samt några järnkni-
var. I ett av schakten påträffades ett platt
brons- eller kopparföremål som först tol-
kade som en viktod.

– Senare analyser har visat att de oskad-
da ytorna på föremålet visar märken efter
hammarslag vilket kan tyda på att det an-
vänts som städ för finsmide, säger David
Damell.

Frågorna kring Fornsigstuna är fortfarande många och oklara. I sommar planerar arkeologerna att gräva i en kulle belägen en bit in i skogen. Kanske var det på den kullen som själva kungsgården låg, kanske var det just där som den berömda Håtunaleken utspelades? □

Agneta Allerstav, som inbjöd kulturminister Bengt Göransson till Fornsigstuna, kan här stolt visa en del av fynden som stärker teorin att Fornsigstuna varit en betydande plats under vikingatiden.

Foto: Gert Sten

Ministern imponerad av arbetet med Fornsigstuna

FORNSIGTUNA (EP)

Med värkande rygg och mande knän har amatöra logen Agneta Allerstav sett spåren av det vikinga Fornsigstuna komma i dag. Fredags fick kulturminister Bengt Göransson ta del av

Fyra år i rad har Agneta semesterveckor för att i utskur med murarslev i handen fram kolrester, benbitar och mikskärvor ur kulturlagren. Helt nya benbitar som berättar om olika åldrars liv och leverne i det vikinga Fornsigstuna. Agneta och hennes kolleger i hembygdsföreningar i Upplands-Bro har tagit fram bevisen för att Fornsigstuna existerat på platsen för dagens Signhilds Håttuna.

Fornsigstuna är en viktig bit av fornsvenska historien. Här har vikingarna varit kungar eller några av Sveakonungarnas vistats med makt och styrka över Mälardalen. Fornsigstunas historia är av riksintresse.

Spåren tas fram av ideellt arbetande samma krafter under sakkunnig ledning av fyra arkeologer vid Riksantikvarieämbetet med Dagmar Damell i spetsen. Utgrävningarna sponsras av Upplands-Bro kommun, företaget i kommunen genom en stiftelse och med pengar från fonder. Ägaren till fornfyndet i staten - har inte råd.

högre ort, resonerade Agneta Allerstav och hennes kollegor. Experter och amatörer sida vid sida tar fram nya fakta i den svenska historien. Utan stora anslag från staten.

Kulturminister Bengt Göransson inbjöds i ett brev. På fredagsmorgonen kom han till Fornsigstuna. I ljus sommarkostym och stövlar visades han runt under den här sommarens sista utgrävningsdag.

– Det här är ju inte bara av intresse för mig personligen. Insatser som ni har gjort kan också ge oss impulser i det framtida arbetet med anslag till kulturmiljövården, framhöll Bengt Göransson, som var imponerad över amatörarkeologernas insats.

Bengt Göransson ville inte hålla med om att staten har varit njugg med anslagen till Riksantikvarieämbetet.

– Däremot har det varit en snedbelastning när det gällt fördelningen av AMS-insatser i samband med arkeologiska projekt. Mälardalen har satts på undantag medan det gjorts stora insatser på andra håll i landet.

Den lokala sponsringen förmedlad av en lokalstiftelse i Upplands-Bro tyckte Bengt Göransson var bra.

– Det är ett fint exempel på ett bra samarbete mellan näringsliv och kultursektorn.

Utgrävningsledaren David Damell värderar amatörarkeologernas insatser till minst 400 000 kronor. Han betonade att utan deras hjälp hade Signhildsbergs marker

fortfarande dolt spåren av Fornsigstuna.

Tusentals fynd

Agneta Allerstav, Gunilla Stenström och de övriga amatörarkeologerna kunde stolt visa fram några av fyndlådorna för kulturministern. Där finns bland annat en treeggad pilspets från vikingatiden. Ett högre stånds vapen kraftigt nog att tränga igenom en brynja. Ett utsirat bronsbleck som genom att jämföras med fynd från andra utgrävningar är till stor hjälp i arbetet med dateringen. Vikingatida keramikfragment, benbitar från djur och människor, järnfragment och kolprover. Tusentals fynd som förs vidare till Riksantikvarieämbetet för undersökning och konservering.

Utgrävningarna är ett första led i ett omfattande vetenskapligt arbete som ska utmynna i en publikation om Fornsigstunafynden så småningom. Amatörarkeologerna i Upplands-Bro hoppas också att kunna göra en utställning med de finaste fynden.

Bättre än Uppsala

– Fornsigstuna är ur vetenskap-

ligt värde jämbördigt med Uppsala högar. Men här har vi den fördelen att vi arbetar i orörd fruglig mark. Uppsala högar har nästan alltid varit remot skadats under olika in- och inte varit föremål för någon samlad vetenskaplig insats, höll David Damell när kult-

ministern bjöds på kaffe och rulltårter. Skuffkake av Agneta Allerstav.

Så mycket kaffe blev det inte för ministern. En av Signhildsbergs sällskapliga hästar välte femuggen i jakt på godbitar och ministerns fickor.

Gert Sterner

Imponerad

– Det här borde man veta på

Är detta platsen för en fornsvensk kungsgård i Fornsigstuna? Kulturminister Bengt Göransson, imponerad av amatörarkeologernas insats, guidas här av David Damell Riksantikvarieämbetet.

Hittar man den hemliga staden

David Damell granskar resterna i silen efter att jorden har gått igenom den.

Fynden är understundom föga imponerande. Här spikdelar, bit och en skärva från husgrunden. Kanske användes huset i bostad?

Signhilds kulle en kungshög

Är det en gravhög eller resterna efter ett befästningstorn som döljer sig under Signhilds kulle i Signhildsberg utanför Håtuna. Efter ytterligare en veckas utgrävningar på platsen blir svaret troligen bäggedera.

Förra sommaren genomförde riksantikvarieämbetet, med hjälp av bla arkeologiskt intresserade medlemmar i Upplands Bro hembygdsförening, under en vecka en arkeologisk undersökning i Signhildsberg. Man gjorde utgrävningar på den plats som i folkmun benämns som Signhilds kulle — det är här som den gamla sagan om Signhild och Habor skulle ha utspelat sig.

Gravröse?

Utgångspunkten var då att undersöka om kullen i själva verket är ett gravröse. Den teorin fick man dock inga belägg för. I stället hittade man resterna av en mur — ett sensationellt fynd eftersom mycket tydde på att det var fråga om grunden till en befästningsanläggning av ett slag som tidigare inte påträffats i Sverige. Man beslutade därför att undersökningarna skulle fortsätta i år.

Under den gångna veckan har ett 20-tal frivilliga gjort en mer omfattande utgrävning på kullen under överinseende av David Damell

Börje Sandén, ordförande i Upplands Bro hembygdsförening (th), har ägnat mycket tid åt efterforskningar om Signhildsbergs historia. Här tillsammans med David Damell, undersökningsledare vid utgrävningarna.

och Jan Helmer Gustafsson från riksantikvarieämbetet.

Åttakantig

— Syftet med den fortsatta undersökningen var att fastställa murens omfattning och ålder. Det förstnämnda har vi klarat — den är åttakantig och har ca 10 meters diameter. Aldern har vi däremot ännu inte kunnat bestämma. Vi har dock hittat organiskt material vid den som vi kan analysera med 0—14-metoden, säger David Damell, som är chef för riksantikvarieämbetets undersökningssektion.

Ny upptäckt

Undersökningen har emellertid resulterat i en ny intressant upptäckt — muren som står på en stenpackning som på goda grunder kan antas vara ett gravröse.

— Troligen är det fråga om en gravhög i form av ett kärnröse. I så fall är det också en av de största gravhögarna i trakten — eftersom toppen är omkring 10 meter i diameter är basen uppemot 25. Med de måtten är det ingen tvekan om att det i så fall måste vara en kungshög, säger David Damell.

— I nordlig riktning får man gå ända till Uppsalatrakten, och söderut till Rösaring väster om Bro för att hitta en lika stor gravhög.

Trätorn

Det troliga är alltså att befästningsanläggningen har byggts på det betydligt äldre gravröset. Det har varit ett torn av trä — att något tyngre material skulle ha använts är otänkbart, grunden är inte tillräckligt stabil. Något som komplicerar arkeologernas arbete är emellertid att andra byggnader har uppförts på platsen under senare skeden. Man vet att området kring kullen under 1700-talet använts som parkanläggning med bland annat ett lusthus, som kanske rent av byggdes på samma grund som befästningstornet. Vid utgrävningen har man också hittat benrester efter hundar — husdjur som begravts i parken.

Redan efter förra sommarens undersökningar kunde man belägga att det faktiskt var vid det nuvarande Signhildsberg som det ursprungliga Sigtuna låg. Fram till slutet av 1600-talet hette också platsen Fornsigstuna. Det namnet fick den med största säkerhet omkring år 1000 då dess betydelse som handelsplats övertogs av nuvarande Sigtuna — dessförinnan var det här Sigtuna låg.

Centralort

— Under den tiden var det här

en betydande handelsplats och centralort i området. Här låg med all sannolikhet också en kungsgård, och i det sammanhanget är det intressant att notera de mycket stora likheterna som den här platsen har med Gamla Uppsala, Helgö, Adelsö Hovgård och Norsborg i Botkyrka — vi vet säkert att det har legat kungsgårdar på alla dessa platser med undantag av Helgö, säger David Damell.

En orsak till att platsen förlorade sin betydelse är förmodligen att landhöjningen gjorde den vik där båtarna angjorde platsen för grund. En annan kan ha varit att makten vid den aktuella tiden mer och mer kom att koncentreras till

Stockholm. En teori är också att nuvarande Sigtuna etablerade sig som ett kristet handelscentrum i opposition till det hedniska vid Signhildsberg, och successivt konkurrerade ut det sistnämnda.

Husgrundsterrasser

Norr om Signhilds kulle finns ett område med husgrundsterrasser som vittnar om en omfattande bebyggelse. Hela området är just nu föremål för en noggrann kartering där alla lämningar registreras.

— Den äldsta bebyggelsen vi har funnit spår efter härrör från 300-talet e. Kr. Däremot vet vi mindre om kontinuiteten i bebyggelsen fram till i våra dagar, och vi kom-

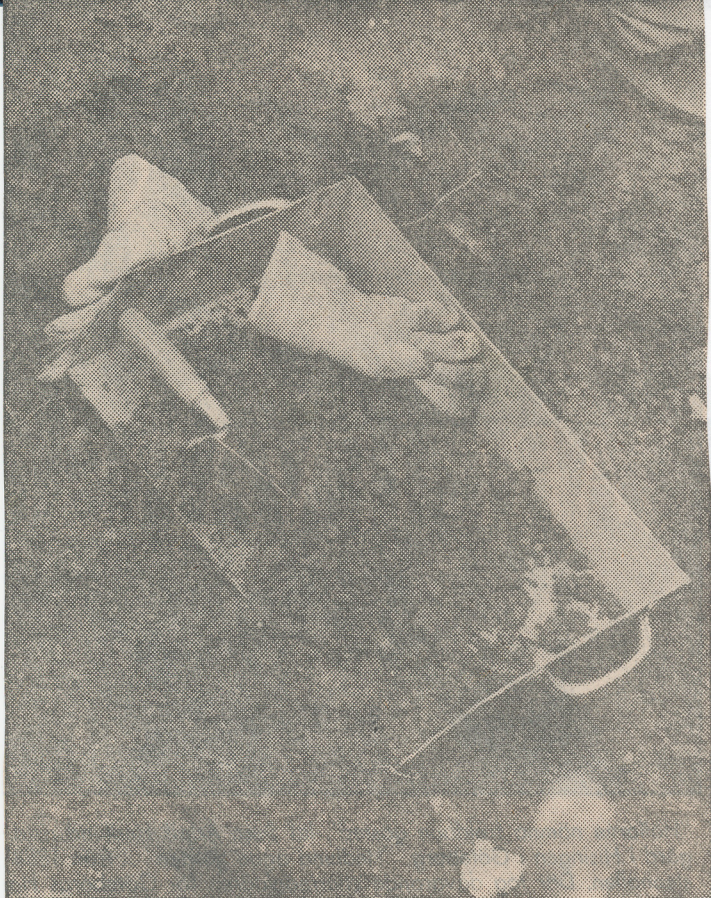
mer därför under de närmaste åren att göra undersökningar av terrasserna i liten skala.

Någon mer omfattande utgrävning blir det dock inte fråga om under den närmaste 10-årsperioden.

— Arkeologiskt sett är det här en av de intressantaste platserna för en utgrävning med utgångspunkten att studera den gamla kungliga administrationen. Under de närmaste åren måste vi dock koncentrera våra resurser till att bearbeta fyndmaterialet från det stora antal exploateringsutgrävningar som har genomförts under senare år, säger David Damell.

HANS HEDENMALM

1985-06-19

Paus i det tidsödande arbetet att krafsa igenom jorden i kullen.

I Signhilds kulle grävs en gata upp. Inga stora fynd har gjorts ännu. Är kullen en domarehög liksom den i Gamla Uppsala?

Sponsrad utgrävning

— Utan de frivilliga skulle det aldrig gå. Vi har i genomsnitt tio personer som kommer hit dagligen, berättar David Damell, som är byråchef på riksantikvarieämbetet och ledare för utgrävningarna av Fornsigstuna.

EMILY von SYDOW

Hittills har utgrävningarna av Fornsigstuna inte kostat staten en krona. Upplands Bro kommun har engagerat sig starkt för utgrävningarna. Kulturnämnden har beviljat 40 000 kronor och dessutom engagerat företag som sponsorer. Följaktligen har Damell fått låna en grävmaskin från Skanska och Skandia bjuder på försäkringar.

Hembygdsföreningens folk är också alerta och kommer med stora korgar hembakt och kaffe-pannor fram på eftermiddagarna när händerna börjar bli frusna. Hemvärdet har erbjudit sig att servera ärtsoppa en eftermiddag.

I reda pengar har arkeologerna också fått 10 000 kronor från Berit Wallenbergs fond, som framför allt ger stöd åt kulturforskning. Därutöver har de inte fått några pengar. Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, som fördelar statens anslag, avslög Damells ansökan om 45 000 kronor.

— Det gjorde vi på vetenskapliga grunder. Damell sökte i hård konkurrens med andra om de 1,7 miljoner kronor, som vi hade för arkeologi och vi ansåg att hans projekt behövde utvecklas ytterligare, säger Gise-

la Karrer, byråsekreteraren i rådet.

— När vi skulle söka hos rådet hade vi inte lika bevis som nu för att det gen var Fornsigstuna vi funnit, förklarar Damell.

Varför bara idrott?

Det var också anledningen att han inte sökte pengarna hos Riksbankens jubileum som våren 1985 beviljade 35 miljoner kronor i forskningsanslag. Nu skriver Damell om andra företag i området om att de skall vilja delta som sponsorer:

— Vår verksamhet är långt från dessa företags någonsin konserter från Varför skall bara idrott sponsras? undrar Damell.

De nuvarande pengarna kommer bara till den 11 oktober. Sedan skall området åter sitta ursprungliga skick. Tills vidare skall inga stenar läggas tillbaka efter stenar är på plats igen. plan är att börja schakta områden där man vet att det finns gamla husgrunder. publicera skrifter - dels populära och dels populära i Fornsigstuna.

"Lyxutgrävning"

Denna utgrävning betonas som något av en lyx, eftersom det inte är en nödgrävning eller exploateringsgrävning. Lyxutgrävningarna ägnar sig åt att ge delar av sin tid åt. Enligt minneslagen skall ju alla råden som prospekterats byggas, väg eller elledning. t. ex. först undersökas om det är risk. Det bekostas av försökskostnader.

— Riksantikvarieämbetet däremot inga medel för att beta materialet från utgrävningarna, än för att göra de kompletta undersökningarna som krävs för att man skall få en givande av förhållandena, säger D

Arkeologer tror sig ha funnit Fornsigstuna, en mäktig stad som troligen anlades på 400—500-talet och som ingick i den centrala maktstrukturen kring Mälardalen. Sandkorn för sandkorn vid herrgården Signhildsberg i Upplands-Bro kommun norr om Stockholm går igenom. Spänning och besvikelse avlöser varandra. Plötsligt dyker något oväntat upp . . .

Emily von Sydow

För det otränade ögat är det ett böljande, leende landskap, praktfullt färgsatt av höst och sol. För arkeologens blick växer en förhistorisk handelsstad

fram mellan kullar, som kanske döljer unika lämningar.

Vid herrgården Signhildsberg i Upplands Bro kommun, norr om Stockholm, tror sig arkeologerna ha hittat Fornsigstuna, en ort av stor betydelse, som hittills har gäckat historiker och arkeologer genom att inte lämna några spår efter sig.

Det var när man röjde runt kullen på order av förre länsantikvariern i Stockholm, som fornminnesområdet ådagalades. Redan 1920 hade man gjort en inventering, som det finns kartor från. Sedan dess har området legat i träda och 1983 beslutade riksantikvarieämbetet att man skulle göra försiktiga sonderingar i området, med löfte om hjälp från traktens hembygdsföreningar. Några pengar till mer omfattande utgrävningar fanns inte.

Mynttillverkning

Här skall ha funnits en mäktig stad, som troligen anlades på 400-500-talet och som ingick i den centrala maktstrukturen kring Mälardalen, med Birka som centralort med cirka 500 invånare.

Och vi minns ju leken i Hätuna, tidigt på hösten 1306 när kung Birger, son till Magnus Ladulås, blev avlurad skjortan och makten av sina bröder herdigarna Erik och Valdemar. Resterna av den famösa kungs-

gården döljer sig förmodligen någonstans under de mjuka kullarna i socknen.

Här borde också finnas fynd från den mynttillverkning, som Olof Skötkonung på 1000-talet lät föreviga sitt namn genom. På mynten står Olof och Sigtuna, men i den nuvarande staden har arkeologerna inte hittat några mynt och därför tror David Damell, ledare för projektet, att tillverkningen ägde rum i Fornsigstuna.

Snorre Sturlasson nämner också Fornsigstuna i Eddan, som en plats som behagade själve Odin: "Odin tyckte att där var fagra slätter och god jordmån och han valde sig en borgstad, som nu heter Sigtuna", skrev Snorre som gjorde en avstickare till Sverige under sitt besök hos norske kungen 1219-1220.

Signhilds kulle

Med en cirka sju meter hög tripod har kameran riggats upp ovanför öppningen till Signhilds kulle. Varje kvadratcentimeter skall fotograferas och föras in på en rutmönstrad karta.

Projektet domineras av denna kulle. Med förväntan började arkeologerna gräva i den, i hopp om att finna en magnifik gravplats, med rika lämningar. Herrgårdens ägare har visserligen begravt favoriserade husdjur i kullen, men övriga fynd lät vänta på sig. Besvikelsen växte bland projektmedlemmarna. Så plötsligt under grävningen dyker något oväntat upp:

— Anläggningen visar klara drag som överensstämmer med Domarehögen vid Gamla Uppsala, säger David Damell. Terrasserna är placerade på samma sätt och kullens konstruktion med det avplanande krönet är detsamma.

På Domarehögen eller tingshögen, leddes tingsförhandlingar redan på Olof Skötkonungs tid, vilket Snorre har berättat om. Kungen, lagmannen och jarlen satt uppe på kullen omgivna av respektive livvakt. Vid kullens fot stod folket.

Teorin om Signhilds kullens ursprungliga funktion förstärker Fornsigstunas betydelse ytterligare. Då skall här ha funnits en kungsgård redan på vikingatid. Därefter - på medeltiden - har kullen använts som befästningsplats. Den ligger strategiskt, med utsikt åt båda hållen längs den viktiga transportvägen - sjöleden mot Uppsala från Mälaren.

Fornsigstuna var anlagt rasserade platåer ner mot net. Platåerna slutar i ett bryggor, som det krävs arkeologiskt bevandrad för att uppmärksamma. bryggorna slutar på den landsvägen, vilket förklarar att vattenståndet troligen fem-sju meter högre under historisk tid.

När ögat har vant sig i fantasin är inställd på föreställningarna kan man lätt föreställa

hur båtarna lade till med laster av kanske tunnorna fläsk, som kungen skulle skatta.

Människornas efterlämnade avfall kan fortfarande näras med hjälp en av fosfater. Ju mer bristande desto högre fosfathalt i jorden och denna lortighet är arkeologerna mycket tacksamma för idag, eftersom detta är en tydlig indikator på näringslivet på platsen. Området

Signhilds kulle är utmärkt stora svarta plumpor på kartan. Bosättningar har funnits ända uppe i skogen och på platå runt kullen, visar utgrävningen.

Tydliga hål

I en utgrävning på den stora platån, som är cirka tre gånger så stora som kullen, fyra meter, syns tydliga hål i marken.

— Det är från stolpraden som upp taket inne i huset är troligen från vikingatiden.

har vi hittat spikar, keramik och ben från matrester. Kansliet användes inte huset som begravningställe. I så fall skulle vi ha hittat mer fynd. Huset tyder också på att det inte användes till något annat. David Damell.

Hursomhelst har bara en del av huset, som är av treskeppig hallbyggnad, ut. Resten får vänta. Det kostar inte pengar.

Inga spår efter viktig gård

Fornsigtunas betydelse gäckar forskare och amatörer

Fornsigtuna vakar hårt över sina hemligheter. Fynden och spåren i marken har gäckat forskare i alla tider. Yrkesforskarna krumbuktat sig inför denna mystiska plats. Någon annan får ta risken att göra bort sig med slutsatser som inte håller för vetenskaplig prövning.

Amatörforskaren Börje Sandén vid Upplands Bro kulturhistoriska forskningsinstitut har antagit utmaningen. Han har lagt de historiska dokumenten och kartorna på varandra, fingranskat tidigare undersökningar, värderat gamla utgrävningar och hittat den ena egendomligheten efter den andra.

Han har tvingat fram nya utgrävningar och flera utredningar. Med senaste teknik och markradar kom nya bitar i pusslet på plats så sent som i somras.

Platsen ligger på roddavstånd från Sigtuna, tvärs över Sigtunafjärden. I dag heter gården Signhildsberg. När Sigtunabygden följde med på en rundvandring bland gåtfulla storhögar och jordterrasser är Börje Sandén förhoppningsfull. Han ska hitta bevisen för den fråga som yrkesforskarna duckar för: vilken roll har Fornsigtna spelat i rikets historia? Stod vaggan för dagens Sigtuna här?

De äldsta spåren på bebyggelse är från 400-talet. Gravar, båtfynd, märken efter boplatser ger stöd för den saken.

Ett vikingatida Fornsigtna är också bevisat. Den norske bärsärken Olof Haraldsson som senare blev den fromme Olof den Helige var här år 1008. Han besökte en stormannagård, möjligen en kungsgård. Den var kanske inte ens året-runtbostad. Fornsigtna var inget mellanspel när Sigtuna avlöste Birka som rikets första och enda stad.

I den äldsta medeltiden tätar mystiken. En utförlig beskrivning av Fornsigtna/Signhildsberg på 1600-talet av riksantikvariern Martin Aschaneus från granngården Aske redogör för lämningar efter betydande medeltida byggnader i sten och tegel. Han skriver faktiskt om slott och borggård med ingångsport. Men eftersom alla spår efter detta är borta kort därefter, så rycker forskarna på axlarna. Börje

LETAR EFTER BEVIS. Börje Sandén från Upplands-Bro Kulturhistoriska Forskningsinstitut har ägnat mycket tid åt Fornsigtnas gåtor. Här står han vid platsen för platåhuset, anläggningens centralpunkt och en förbindelse med högt läge. Nere vid de nuvarande husen låg Mälaren. På kullen upp mot platåhuset är terrasser fortfarande synliga.

Foto: Jens

Sandén menar att svaren finns i marken under den nuvarande herrgården.

Eftersom påven i Rom i Alexander III skrev brev till svenske kungen Knut Eriksson och jarlen Birger Brosa på 1170-talet med krav på att återlämna Fornsigtna och Ströms gård i Norrsunda till kyrkan så måste gårdarna ha haft stor ekonomisk betydelse. Kanske var Fornsigtna i första hand ett kyrkans starka fäste, en biskopsborg för att skydda de tidigaste kristna missionärerna. En av de första Sigtunabiskoparna mördades ju 1088.

Drygt 100 år senare satt kung Birger, han med Håtunaleken, på Fornsigtna och daterade ett brev, "Sightoinia Antiqua den 15 november 1299". Kanske inträffade det berömda brödrasveket här och inte i Håtuna sju år senare?

Biskopsborg och kungaborg, höga medeltida potentater från påven till nordiska furstar, har haft starka orsaker att bevaka sina intressen i Fornsigtna.

Men inte ens moderna forskare i ärkestiftets historia i Uppsala har

något nytt att avslöja eller tillägga.

Kanske skulle man hitta en lokal hövding i storhögen i herrgårdsparken? Utgrävningar för 20 år sedan gjorde arkeologerna besvikna. Här fanns ingen grav. Högen var inte ens fundament till ett försvarstorn som tidigare forskare trott, utan förmodligen en tingshög, därmed Sveriges enda utgrävda tingshög.

År 1666 kom landets första skarpa fornminneslag. Undertecknad av rikskanslern Magnus Gabriel de la Gardie som också ägde Fornsigtna. Alla dessa forntida och medeltida lämningar, synliga i terrängen i dag eller dolda under herrgården Signhildsberg, blev en tung rygg-säck för ägaren. Gården byttes bort. Släkten Rålamb tog över, en ny sätesgård byggdes upp 1670, bytte namn till Åkeshov efter sonen Åke Rålamb och senare till Signhildsberg efter 1500-talets häftigaste och sorgligaste kärlekssaga om prinsessan Signhild och riddaren Habor.

Nu försvann alla synliga rester av det medeltida borghus som beskrevs av riksantikvariern.

Kvar finns de forntida markerna, sagorna, gåtorna, arkivmenten och förhoppningen hos tusentals amatörforskare att ta sanningen om Fornsigtna.

Samt ett antal runstenar som förslats dit, en av dem köpt på torg i Uppsala på 1800-talet. Men samliga av äkta vara, naturligtvis.

ÅKE E

MER OM FORNSIGTUNA. Onsdagen 13 oktober kommer arkeologerna Anders Wikström och Claes Petterson på Sigtuna museum att bland annat berätta om källningen mellan Billby och Fornsigtna. De har utrett Billby med ledning av att det eventuellt mer att anläggas en golfban

ÄNNU MER. Sigtuna museum planerar att under 2005 arrangera ett inomvetenskapligt seminarium om Fornsigtna tillsammans med Arkeologiska forskningslaboratoriet i Stockholm. Ett liknande seminarium arrangerades under 2003 på Birka.